

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2014-2017

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Gabriel-Max Nathaniel Filip

Význam vzdělávání učitelů etiky v současné společnosti

Praha 2017

Vedoucí bakalářské práce: Doc. PhDr. Radomír Havlík, CSc.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED (PART TIME) STUDIES

2014-2017

BACHELOR THESIS

Gabriel-Max Nathaniel Filip

**The importance of educating teachers of ethics in
contemporary society**

Prague 2017

The Bachelor Thesis Work Supervisor: Doc. PhDr. Radomír Havlík, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Jméno autora

Poděkování

Děkuji Doc. PhDr. Radomíru Havlíkovi, CSc. za ochotu spolupráce, pomoc a rady při tvorbě konceptu a obsahu této práce.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá významem vzdělávání učitelů etiky. První část práce je zaměřena na pojetí etiky jako předmětu výchovy a výuky a koncepci vzdělávání učitelů. Popíšeme morální stránku současné společnosti. Druhá část práce bude věnována prokázání potřeby výuky etiky kvalifikovanými učiteli a možnosti jejich dalšího odborného vzdělávání a analýze současné kvality metodických materiálů a odborných pracovišť dalšího vzdělávání pro učitele etiky. Na závěr popíšeme přínos větší podpory oblasti učitelů etiky pro morálně a duchovně zdravou společnost.

Klíčová slova

Etika, další vzdělávání, náboženství, vyučovací předmět, učitel, vyučování, vzdělávání

Annotation

This bachelor thesis deals with the importance of education teachers of ethics. The first part focuses on the concept of ethics as a subject of education and teaching and teacher education concept. We describe the moral aspect of contemporary society. The second part will be devoted to demonstrate the need for qualified teachers teaching ethics and possibilities for their further training and analysis of the current quality of the methodological materials and professional institutions of further education for teachers of ethics. In conclusion, we describe the benefits for morally and spiritually healthy society by granting greater support for teachers of ethics.

Keywords

Continuing education, education, ethics, religion, subject, teacher, teaching

ÚVOD.....	9
1 POJETÍ ETIKY JAKO PŘEDMĚTU VÝCHOVY A VÝUKY.....	11
1.1 Proč etiku učit	11
1.1.1 Význam výuky životních hodnot	15
1.2 Jak etiku učit	15
1.3 Vyučování etiky v ČR.....	17
1.3.1 Výuka etiky na základních školách.....	17
1.3.2 Výuka etiky na středních školách	19
1.3.3 Výuka etiky na gymnáziích.....	20
2 KONCEPCE VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ OBČANSKÉ VÝCHOVY, ZÁKLADŮ SPOLEČENSKÝCH VĚD A ETIKY	22
3 ANALÝZA MORÁLNÍ STRÁNKY SOUČASNÉ SPOLEČNOSTI PODLE ODBORNÝCH POZNATKŮ	27
3.1 Konzumní společnost.....	28
3.1.1 Hyperkonzumní společnost.....	30
3.2 Proč se zabývat morálními hodnotami.....	31
4 NUTNOST VÝUKY ETIKY KVALIFIKOVANÝMI UČITELI	34
4.1 Metody a výsledky etické výchovy	34
4.2 význam kvalifikovaných učitelů etiky	35
4.2.1 Kompetence učitele etiky.....	36
4.2.2 význam dalšího vzdělávání učitelů	37
4.2.3 Morálně kvalifikovaný učitel	38
5 MOŽNOSTI DALŠÍHO ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ	39
5.1 Kvalifikační vzdělávání	39
5.1.1 Rozšiřující studium	40
5.1.2 Rozdílové studium	40
5.1.3 specializační studium	40
5.1.4 Funkční studium.....	41
5.1.5 Rekvalifikační vzdělávání.....	41
5.2 normativní školení	41
5.3 průběžné další vzdělávání	42
5.3.1 kurzy a vzdělávací akce	42

5.3.2	soustavná metodická a servisní činnost zařízení pro další vzdělávání učitelů	42
6	ANALÝZA SOUČASNÝCH METODICKÝCH MATERIÁLŮ A ODBORNÝCH PRACOVÍŠŤ VZDĚLÁVÁNÍ PRO UČITELE ETIKY ...	44
6.1	Odborná pracoviště dalšího vzdělávání učitelů	44
6.2	vzdělávací kurzy pro učitele etiky	46
6.2.1	Kurz etické výchovy (250 hodin).....	46
6.2.2	Aplikace etické výchovy v pedagogické praxi (40 hodin).....	47
6.2.3	Workshopy a semináře pro sborovny.....	48
6.3	současné metodické materiály pro učitele etiky	48
6.3.1	Etická výchova pro základní a střední školy: informace pro zařazení etické výchovy do školních vzdělávacích programů.....	48
6.3.2	Etická výchova: Metodiky, učebnice a pracovní listy pro ZŠ a nižší ročníky víceletých gymnázií.....	49
6.3.3	Rubikon – nejlepší škola je život	49
6.3.4	Manuál pro učitele "Bible a člověk 21. století"	49
7	PODPORA UČITELŮ ETIKY.....	50
7.1	podpora učitelů etiky a jejich dalšího vzdělávání	50
7.1.1	Co změnit v dalším vzdělávání, aby mohli být učitelé úspěšnější?.....	51
7.2	Přínos větší podpory oblasti učitelů etiky pro morálně a duchovně zdravou společnost.....	52
	ZÁVĚR	54
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	55
	SEZNAM ZKRATEK	59
	SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ	60

ÚVOD

Ve své bakalářské práci se pokusím odpovědět na otázku, jaký význam má výuka etiky v českém školském systému kvalifikovanými učiteli.

Cílem této práce tedy bude nastínit nejen současnou situaci učitelů etiky, jejich uplatnění, kvalifikaci a odbornou způsobilost, ale hlavně možnosti jejich dalšího vzdělávání. Zároveň, a to hlavně, rád bych ukázal, jaký přínos má vzdělávání a zvyšování kvalifikace učitelů etiky pro širokou veřejnost.

Vyučování etiky a vzdělávání učitelů etiky je i v současné době v neustálém vývoji. Bohužel, díky letitému potírání čehokoliv duchovně etického komunistickým režimem, je vyučování etiky a vzdělávání kvalifikovaných učitelů etiky fenomén let nedávných. Zejména v současnosti, kdy školská soustava i společnost začíná tvrdě pociťovat tu dlouholetou absenci „morálního vzdělávání“, se teprve rozbíhají možnosti vzdělávání učitelů etiky a jejich pole působnosti. Proto tato práce zajisté nemůže postihnou celou tuto problematiku a odpovědět na otázky, na které se teprve hledají odpovědi.

V první kapitole se zaměřím na vymezení etiky jako předmětu vyučování a výuky. V druhé kapitole popíši legislativní koncepci etiky a jejích příbuzných předmětů. Třetí kapitola zhodnotí současnou morální stránku společnosti na základě odborných poznatků, které čerpají z mnoha let příprav k implementaci etiky jako povinného, či dobrovolného předmětu v české školské soustavě.

V další kapitole se budu nejdříve zabývat prokázáním významu vyučování etiky kvalifikovanými učiteli a předejitím situací, kdy jsou školy nuceny přijímat k výuce etických předmětů učitele méně kvalifikované, či kvalifikované z jiných, nebo podobných předmětů. Dále se budu snažit prokázat potřebu učitele etiky dále vzdělávat a umožnit jim přístup ke kvalitním pracovním a programům. Na to v šesté kapitole naváží pohledem, který se bude zabývat tím, jaká a jak kvalitní pracovní místa, programy a materiály, jsou učitelům etiky k dalšímu vzdělávání nabízeny. V sedmé kapitole se pokusím zmapovat podporu odborné veřejnosti, která je věnována učitelům etiky a etice jako vyučovacím předmětům. Také vstřícnosti a zájmu z řad škol předmět etiky vyučovat a své učitelé dále vzdělávat. Kapitola se zmíní i o zájmu z řad veřejnosti, zejména rodičů, zda výuku etiky vítají a vzdělávání učitelů podporují. Závěrečná kapitola rozebere přínos,

který větší podpora učitelů etiky přinese většinové společnosti. Zejména v rovině morálně a duchovně zdravější mladé generace.

V práci budu využívat výsledků Etického fóra České republiky, z. s., které má v propagaci vyučování etiky a dalším vzdělávání učitelů etiky dlouholeté zkušenosti a je uznávanou autoritou v tomto poli působnosti. Na poli legislativy pak především Rámcový vzdělávací program, ve kterém je etická výchova zařazena.

1 POJETÍ ETIKY JAKO PŘEDMĚTU VÝCHOVY A VÝUKY

V první kapitole se nejprve seznámíme s tím, jak je etika předmětem výchovy a výuky. Jaké je její pojetí ve školském systému. A jaký má smysl jí vyučovat.

Podle doc. Raškové z Olomoucké university je etická výchova úzce propojena s mravní složkou výchovy. Proto tedy díky ní dochází k formování názorů a přesvědčení, které pak člověka ovlivňuje a vede k chování podle různých norem společnosti a všeobecné morálky.¹ Žáci by si díky morálce měli normy, mravní principy, zvyklosti a obyčeje osvojit a přijmout je za své. Zároveň by se však u nich mělo prohloubit porozumění pro morálku samotnou, kterou by při výchově získávali skrze pozitivní mravní zkušenosti a poznatky. Etika by měla vést k mravnímu cítění a žák by měl získat nezbytné návyky a způsoby chování.

1.1 PROČ ETIKU UČIT

Pod pojmem učit etiku si můžeme představit mnohé. Zvláště proto, že je to obor, který je součástí filosofie. Každopádně učením etiky se vyučující zajisté nesnaží žákovi vměstnat do hlavy veškeré filosofické vědění a v podstatě ani žádný příliš ucelený obraz nějakého myšlení. Nebylo by to ani zdaleka možné. Účelem etiky tedy není předat soubor znalostí a nových faktů hmatatelného, ale spíše proniknout k jádru, které oproti materiálnímu světu, nevidíme. K učení se etice potřebujeme, více než učebnice a pomůcky, spíše otevřenou mysl, která se bude na daný problém správně dívat a ochotna mu porozumět.

Přestože jsme jako lidé stejného druhu, jsme každý jedinec jedinečný, neopakovatelný a hlavně jiný. Žáci proto mají každý jiné pohnutky a touhy, proto bude

¹ [online]. [cit. 13. ledna 2017]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/referaty-z-konference-eticka-vychova>>, s. 1

mít i každý z nich mantinely a morální hodnoty, či i celkové vnímání morálky naprosto jiné.

Učit etiku znamená respektovat tyto rozdílnosti. Každý jednatel má jiný názor, co je správné a špatné. Vychází z jiného prostředí i kontextu. Tato rozdílnost je naprosto přirozená a učitel by se jí neměl snažit potlačit, ale spíše rozvíjet. Hledat to, co každý může ostatním nabídnout. Smyslem takovéto výměny by mělo být vzájemné obohacení a kultivace člověka. ²

Žijeme v demokratické době, kde se hlavní důraz klade na spokojenost, životní úroveň a lidskou důstojnost. Demokracie se snaží o nalezení hodnot, které by byly ku prospěchu všem lidem a zachovávaly jejich všeobecnou svobodu. Zároveň se očekává, že každý jedinec do takového systému přispěje svým vlastním přičiněním, tak aby na oplátku mohl dostat něco příjemného zpátky.

Nejčastěji je to rodič nebo učitel, kteří dítěti předávají cit, dovednost se vcítit, vychovávají jej a ukládají v něm určitý hodnotový systém svých morálních hodnot, které dítě ocení většinou až dodatečně. Avšak tyto morální znalosti dítěti pomáhají se rozhodovat a uplatnit se v životě.

Dítě je dnes ze všech stran obklopeno násilím a negacemi. Ne snad, že by v násilnických rodinách a prostředí většina dětí žila, ale toto ovlivňování probíhá skrze média, která jsou dnešní největší hybnou silou. V médiích je zlo zobrazováno ve své plné syrovosti a děti jsou na něj již natolik zvyklé, že je pro ně těžké rozlišit dobro od zla. A že zlo je špatné. Málomnohé dítě má to štěstí, že by získalo zpětnou vazbu, že některé chování, ač je v médiích oslavováno, je špatné.

Postupem času si jedinec díky médiím vytvoří pseudorealitu a již těžko rozlišuje mezi skutečností a fantazií. Většina dětí ve světě médií tráví velkou část volného času, a

² Srov. JIRÁSKOVÁ, Věra. *Základy společenských věd: pro učitele učitelů - studenty pedagogických fakult, pro učitele středních škol a jejich žáky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. s. 14

zvláště víkendy se tak stávají životem ve fantazii. V pondělí se pak jakoby probudí z dlouhého snu do skutečnosti.³

Nemůžeme samozřejmě veškerou vinu svalovat na média. Média by neměla být hlavním výchovným elementem, tím by měla být rodina. Avšak v důsledku uspěchané doby a ctižádosti mnohých rodičů, je výchova nahrazována nakupováním nejrůznějších dáreků k zaplnění času. Z nedostatku času odpouští i mnozí rodiče svým dětem i to, co je již za hranicí slušnosti. Často jsou tato morální selhání dětí rodiči omlouvána z důvodu dravosti, průbojnosti a vidiny budoucího materiálního zisku. Německý filosof a psycholog Erich Fromm ve své knize „Mít, nebo být“ popisuje vlastnictví jako chorobu. Vysvětluje zde, že po pádu feudalismu, lidé uvěřili slibům o blahobytu, které se však, zejména nižší třídě, nikdy nenaplnily. Avšak naše touhy a víra v blahobyt se od té doby nijak nezměnila. Vidina blahobytu se stala naším novým náboženstvím. „Jsme tím, co uctíváme, uctíváme to, co motivuje naše chování.“⁴ Předejít této duchovní katastrofě můžeme podle Fromma jen změnou charakteru a hodnot jednotlivce i celé společnosti. Nutně potřebujeme změnu srdce a „novou etiku a nový postoj k přírodě“.⁵ Podle Fromma si většina společnosti nutnost nějaké změny uvědomuje, to že se však příliš nic neděje připisuje tomu, že je dnes člověk ve světě spíše sám za sebe a zejména o sebe se stará a přestává důvěřovat celku.

Fromm se domnívá, že veškeré vlastnictví zotročuje. Změna srdce a morálních hodnot může tedy nastat, pokud se odkloníme od hromadění majetku a touze po vlastnictví. Vlastnictví se stalo „nejpřirozenější způsob života“.⁶ Vlastnictví nás naopak činí nesvobodnými a závislými.

Člověk by se měl ptát sám sebe, zda je ve své současné situaci „vlastnění“ a vírou v materiální náboženství skutečně šťastný a naplněný. Pokud člověk zjistí, že se

³ Srov. OLIVAR, Roberto Roche. *Etická výchova: Učeb. texty pre vyučovanie predmetu .. na zákl. a stred. školách*. Bratislava: Orbis pictus istropolitana, 1992. s. 95

⁴ FROMM, Erich. *Mít nebo být?*. Praha: Naše vojsko, 1994. s. 158

⁵ tamtéž, s. 21

⁶ tamtéž, s. 44

v takovém stavu nenachází, měl by podle Fromma být schopen vše opustit a mít „ochotu vzdát se všech forem vlastnictví a plně být“⁷

Problémem jistě je, že takováto ideální obroda je v dnešním světě, minimálně ve velkém měřítku, nemožná.

„Pozdně středověká kultura vzkvétala, protože lidé šli za vizí Boží obce. Moderní společnost vzkvétala, protože lidé čerpali energii z vize růstu Pozemské obce pokroku. V našem století však tato vize zdegenerovala na vizi babylonské věže, která se nyní začíná hroutit a chce ve svých troskách pochovat všechny. Jestliže Boží obec a Pozemská obec jsou tezí a antitezí, pak vůči chaosu tvoří jedinou alternativu nová syntéza: syntéza mezi duchovním jádrem pozdního středověkého světa a racionálního myšlení spolu s vědou od doby renesance. Touto syntézou je Obec bytí.“⁸

Filosofie Ericha Fromma by nás v mnohém mohla inspirovat. Rodiče by minimálně mohli svým dětem více předávat hodnoty duchovní, než jen ty materiální. Nikdo se s vrozeným hodnotovým systémem nerodí, proto absence získání kvalitních zásad v rodině bude automaticky nahrazeno jiným zdrojem.

Pokud selže rodič, je tu od toho pedagog, aby suploval morální autoritu a zajistil dítěti správný pohled na svět. Dítě by mělo mít jistotu, že někomu záleží na tom, jaké je a bude.

Hlavní důvod, proč je důležité učit etiku na školách je, aby dítě mělo možnost získat i citlivější pohled na život a uvědomit a porozumět hodnotám, které v naší společnosti pokládáme za samozřejmost, ale často již sami obcházíme. Předat mu hodnoty jako je úcta k bližnímu, vztah k přírodě, ohleduplnost a další.

⁷ tamtéž, s. 197

⁸ tamtéž, s. 232

1.1.1 VÝZNAM VÝUKY ŽIVOTNÍCH HODNOT

Životní hodnoty jsou pro výuku etiky a pro učitele etiky zásadní. Životní hodnoty vyjadřují konkrétní vztah k nejdůležitějším vlastnostem a atributům života jedince. Takové hodnoty se málokdy mění a jsou charakteristické svojí trvanlivostí a stabilitou.⁹

Lidé, a zvláště mladí lidé a děti mají neustálou potřebu k něčemu, či k někomu vzhlížet, hledat si vzory. Jsou zvědavé a ohebné inklinovat k dobru, tak ke zlu. Hlavně jsou lidé, mimo potřebu uspokojovat své biologické cíle, naplnění touhou uspokojit a naplnit své vyšší cíle a hodnoty.¹⁰

Pravým úkolem etiky, jako vyučovacího předmětu a kvalifikovaného učitele, jako prostředku vědění tedy je uspokojit tyto lidské touhy po konání dobra a vyšších cílech. Ukázat podstatu životních hodnot, jejich smyslu a radosti, které přinášejí.

1.2 JAK ETIKU UČIT

V dnešní době, kdy se neustále hovoří o globálních problémech, které nás ohrožují fyzicky. Závažné jsou však i problémy etické a výchovné, které ohrožují náš duchovní život. Pro člověka je důležité nejen vzdělání, ale i výchova a sebevýchova. Již v rodině se učíme základním etickým situacím, které se následně prohlubují v předškolním a školním vzdělávání. V dospělosti se tyto návyky potvrzují a využívají.

Aby etická výchova byla účinná je potřeba cílené, systematické a dlouhodobé působení. Člověk se chová podle zažitých mravních zásad a společenských požadavků, proto je potřeba vytvořit pevný základ mravních hodnot na kterých bude jedinec v budoucnu stavět.

⁹ Srov. PRUDKÝ, Libor. *Inventura hodnot. Výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*. Praha: Academia, 2009. s. 33.

¹⁰ Srov. PRUDKÝ, Libor. *Inventura hodnot. Výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*. Praha: Academia, 2009. s. 28.

Ve vzdělávacím systému na Slovensku, kde je etika vedena jako povinný předmět, je jejím úkolem „vychovávat osobnost s vlastní identitou a hodnotovou orientací, v ktorej úcta k člověku a k přírodě, spolupráca, prosociálnosť a národné hodnoty zaujímajú významné miesto“.¹¹ Při vyučování by pedagog neměl využívat jen předávání informací, ale zejména se spoléhat na zážitkovou pedagogiku, která je pro vstřebávání morálních zásad mnohem účinnější a napomáhá k jejich pochopení. Takové vzdělávání pomůže jedinci vytvořit si hodnoty a etické myšlení důležité pro vztahy ve své vlastní rodině a na pracovišti.

Etická výchova zajisté souvisí i s dalšími předměty, avšak je vždy potřeba se zaměřit na etickou složku učiva. Můžeme proto v etické výchově používat literární díla, která se zabývají pozitivní etickou složkou. Oponent může namítnou, že tím samým se zabývá i občanská výchova. „Tak jako náuka o spoločnosti alebo občianska náuka, aj etická výchova rozvíja mladého človeka v kontexte štrukturovania cieľavedomej prípravy na rodinný, občiansky, profesiový a kultúrny život poskytovaním uceleného psychologicky zdovodneného programu.“¹²

Etická výchova proto vyžaduje účinné soustavné působení a dostatečnou časovou dotaci. Na Slovensku je dotace jedné hodiny týdně kompromisem mezi potřebou a možnostmi. Každopádně, kvalitní mravní průpravu ovlivňují i jiné předměty, jako například dějepis, literatura, občanská nauka, kde je možné o mnohých etických tématech diskutovat a demonstrovat pozitivní vzor chování.

Každý učitel ovlivňuje výchovu svých žáků, proto je důležité, aby se seznámil s cíli a metodami etické výchovy. „mal dobré teoretické poznatky z pedagogiky, filozofickej atropológie, etiky, psychológie a iných vedných odborov, aby učivo vedel primerane vysvetliť a zdovodniť.“¹³

¹¹ [online]. [cit. 28. března 2017]. Dostupné z: <http://www.statpedu.sk/sites/default/files/dokumenty/statny-vzdelavaci-program/eticka_vychova_isced2.pdf>, s. 2

¹² tamtéž, s. 2

¹³ tamtéž, s. 2

1.3 VYUČOVÁNÍ ETIKY V ČR

V rámci Národního programu rozvoje vzdělávání v ČR vznikla před několika lety takzvaná Bílá kniha. Tento dokument je v souladu se školským zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Bílá kniha se zabývá vzděláváním dětí od tří do devatenácti let. Vzdělávací dokumenty jsou vytvářeny na státní a školní úrovni. Mezi státní dokumenty patří Národní vzdělávací program (dále jen NVP) a rámcové vzdělávací programy (dále jen RVP). NVP pohlíží na vzdělávání jako na celek, kdežto RVP se pokouší o vymezení podmínek vzdělávání v jeho jednotlivých etapách. Školní vzdělávací programy (dále jen ŠVP) jsou programy, které jsou vytvářeny na jednotlivých základní a středních školách samostatně a podle kterých se uskutečňuje vzdělávání dané školy.

1.3.1 VÝUKA ETIKY NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH

Na základních školách probíhá vzdělávání v etice v rámci vzdělávací oblasti Člověk a společnost, kde je dítě vzděláváno k všeobecnému zapojení se do společnosti a demokratického systému.

„Zaměřuje se na utváření pozitivních občanských postojů, rozvíjí vědomí přináležetosti k evropskému civilizačnímu a kulturnímu okruhu a podporuje přijetí hodnot, na nichž je současná demokratická Evropa budována. Důležitou součástí vzdělávání v dané vzdělávací oblasti je výchova k toleranci a respektování lidských práv.“¹⁴

Dále je součástí této vzdělávací oblasti i dějepis a výchova k občanství, který v rámci oblasti Člověk a svět.

¹⁴ Z již zpracovaného rámcového programu pro základní školy. [online]. [cit. 14. dubna 2017]. Dostupné z: <http://www.rvp.cz/soubor/RVPZV_2007-07.pdf>

Na většině základních školách probíhá vyučování etiky jako součást různých předmětů, například Rodinná výchova, Výchova k občanství, Výchova ke zdraví, Občanská výchova či Občanský a sociální základ. Tyto předměty se podle RVP snaží především začlenit děti do společenského života a jeho vztahů. Učitelé se snaží, aby žáci byli schopni hledět na svět realisticky, zejména na svou vlastní osobu a měli zájem poznávat ostatní lidi a jejich jednání a životní situace. Vzdělávají je v mravních principech a pomáhají jim si uvědomovat důsledky svého chování a jednání. Učí je přebírat zodpovědnost.

Jednotlivé oblasti vzdělávacích okruhů jsou vymezeny v Rámcovém vzdělávacím programu. Oblast Člověk a společnost obsahuje několik oblastí, avšak těmi nejzásadnějšími pro pole etiky jsou vztahy mezi lidmi; lidská setkání a zásady lidského soužití. Žáci se v těchto oblastech seznamují s těmito tématy: „přirozené a sociální rozdíly mezi lidmi, rovnost a nerovnost, rovné postavení mužů a žen; lidská solidarita, pomoc lidem v nouzi, potřební lidé ve společnosti, ..., osobní a neosobní vztahy, mezilidská komunikace; konflikty v mezilidských vztazích, problémy lidské nesnášenlivosti, ..., morálka a mravnost, svoboda a vzájemná závislost, pravidla chování; dělba práce a činností, výhody spolupráce lidí“.¹⁵

Již řadu let se mluví o zařazení etické výchovy jako povinného předmětu na základních školách s dotací jedné hodiny týdně. V současné době však ještě etická výchova jako samostatný předmět na základních školách funguje jako předmět dobrovolný, a proto jej nenajdeme na všech základních školách, ale pouze tam, kde si ředitelé uvědomují jeho důležitost v otázce výchovy, a taktéž k tomu mají i způsobilé pedagogy.

¹⁵ tamtéž, s. 48

1.3.2 VÝUKA ETIKY NA STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH¹⁶

Etická výchova probíhá stejně jako na základních školách, tedy ve stejném oboru Člověk a společnost. Studenti navazují na znalosti získané na ZŠ a dále je rozvíjejí. Jsou rozšířeny a předpokládají hlubší pochopení. Předměty jsou taktéž totožné s Rámcovým vzdělávacím systémem: občanský a společenskovední základ a dějepis.

Studenti se v občanském a společenskovedním základu seznamují zejména s principy demokracie a humanismu. Nejedná se však o získávání teoretických znalostí, ale o pochopení různých situací, které nám přináší život a umět na ně reagovat a řešit je.

Předmět je dělen do pěti oblastí. Pro etiku je však nejzásadnější oblast první Člověk a společnost, která se dělí na dvě části. V první se studenti zabývají praktickou psychologií. Seznámí s vývojovými etapami lidského života; chováním a reakcemi člověka na různé životní situace; problematikou vztahů v rodině; vzdělávání a seberealizací. Dotknou se i tématu médií a jejich vlivu na člověka. V druhé oblasti se studenti zabývají filosofií a etikou. Ve filosofii se dovídají o vývoji západního myšlení, jeho největšími osobnostmi, směry a školami. Cílem je si vytvořit vlastní názor na životní situace a uvědomit si důležitost filosofického myšlení a povědomí o jeho vývoji.

Etika se zde vyučuju v rámci filosofie a není ji dán příliš velký prostor. Zabývá se zde otázkami svědomí, mravností, citu a svědomí atd. Studenti se naučí definovat různé etické pojmy a vytvoří si představu o důležitosti v rozhodování se mezi dobrem a zlem. Zároveň budou schopni si sami sestavit vlastní žebříček hodnot. Přestože je etice, respektive etické výchově zde dán jen omezený prostor, etika je protkána všemi ostatními oblastmi i některými dalšími předměty, a proto na ni lze navazovat i upozorňovat na její otázky.

¹⁶ Při tvorbě této kapitoly je použit již zpracovaný text rámcového vzdělávacího programu pro střední školy a gymnázia, který jsem si upravil pro naše účely. [online]. [cit. 14. dubna 2017]. Dostupné z: <http://www.rvp.cz/soubor/RVP_G.pdf>

1.3.3 VÝUKA ETIKY NA GYMNÁZIÍCH¹⁷

Rámcový vzdělávací program se od toho pro střední školy částečně rozchází. Přestože na první pohled řeší stejné otázky, snaží se o náročnější pochopení a připravuje a motivuje studenty na pokračující vysoké studium.

Výuka etiky je jim podávána tak, aby byli sami schopni si uvědomit své hodnoty a vyváženě hodnotit své životní situace. Snaží se je motivovat k rozvíjení nabytých dovedností v celém svém životě.

V rámcovém programu pro gymnázia se etikou nejvíce zabývá část filosofie a religionistiky. Ta se snaží vysvětlit různá filosofická tázání a jejich vztah k náboženství, vědě a umění. Z hlediska etiky je tato oblast důležitá, protože se zde studenti seznámí s vývojem filosofického myšlení a naučí se „eticky a věcně správně argumentovat v dialogu a diskusi, uvážlivě a kriticky přistupovat k argumentům druhých lidí, rozpoznat nekorektní argumentaci a manipulativní strategie v mezilidské komunikaci“¹⁸. Student se naučí zhodnotit lidské jednání na základě etických norem. Také si uvědomí proměnlivost a pomíjivost etických norem na základě dějinnosti.

Významné je v rámcovém programu pro gymnázia i průřezová oblast Osobnostní a sociální výchova. Ta má za cíl seznámit studenta etickými předpoklady v životě, rozvojem osobností a sociálními dovednostmi. Hlavně studenty vede k tomu, že každé lidské jednání má svůj mravní rozměr. Osobnostní a sociální výchova pomáhá studentům uvědomit si své vlastní kvality a hodnotu, pocity a identitu. Důležitost tohoto tématu je hlavně v části, která se věnuje morálce všedního dne. Téma studentům klade otázky jako: „Jaké jsou mé hodnotové žebříčky? Jakou morálku vyznávám ve vztahu k sobě, ve vztahu

¹⁷ Při tvorbě této kapitoly je využit již zpracovaný text rámcového vzdělávacího programu pro střední školy a gymnázia, který je upraven pro naše účely. [online]. [cit. 19. dubna 2017]. Dostupné z: <http://www.rvp.cz/soubor/RVP_G.pdf>

¹⁸ [online]. [cit. 28. dubna 2017]. Dostupné z: <http://www.rvp.cz/soubor/RVP_G.pdf>, s. 41

k ostatním lidem (kulturám), ve vztahu k přírodě a životnímu prostředí vůbec? Jak morálně jedním v praktických situacích všedního dne? Jak přebírám zodpovědnost v různých situacích? Jak hodnotím morálku vlastního jednání? Jak rozlišuji mezi dobrem a zlem ve svém životě? Jak mohu rozvíjet dobré vztahy k lidem? Jak se mohu angažovat ve prospěch druhých lidí? Jaké jsou mé hodnoty a sociální role? Jak se vypořádat se sociálními a morálními dilematy doby, ve které žiji?“¹⁹

V této kapitole jsme si uchopili etiku jako vzdělávací předmět a její realizaci v rámci českého školského systému. Je vidět, že etice je v základním a středním vzdělávání věnováno relativně dostatek prostoru napříč různými předměty. Přesto si i dále ukážeme, proč je důležité etiku vyučovat jako samostatný předmět, ale hlavně podporovat kvalitní pedagogy, kteří tento specifický předmět budou schopni kvalitně vyučovat.

¹⁹ tamtéž, s. 68

2 KONCEPCE VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ OBČANSKÉ VÝCHOVY, ZÁKLADŮ SPOLEČENSKÝCH VĚD A ETIKY

Pregraduální příprava učitelů společenskovedních předmětů v současné době probíhá ve studiu učitelství, nejprve v bakalářských programech a následně v navazujících magisterských programech. Tyto obory se v bakalářský a magisterských oborech od sebe liší podle různých specifík fakult a oblastí, kde školy působí.

Doc. Antonín Staněk²⁰ u pregraduální učitelské přípravy na českých vysokých školách sestavil pět zásadních složek.²¹

- oborově předmětová a předmětově didaktická složka 1. aprobačního předmětu,
- oborově předmětová a předmětově didaktická složka 2. aprobačního předmětu,
- pedagogicko-psychologická složka,
- složka univerzitního základu,
- složka pedagogické praxe.

Z webové stránky MŠMT ČR se v sekci akreditovaných oborů²² dozvídáme, že se budoucí učitelé společenských věd v pregraduálním studiu připravují v 12 pracovištích na 9 univerzitách.

²⁰ doc. Mgr. Antonín Staněk, Ph.D. je členem stálé pracovní skupiny pro oborové didaktiky Akreditační komise České republiky

²¹ [online]. [cit. 16. března 2017]. <<https://www.akreditacnikomise.cz/attachments/article/421/vystupy%20z%20analyzy%20oborove%20didactickeho%20kurikula.pdf>>

²² Akreditované studijní programy vysokých škol MŠMT ČR. [online]. [cit. 16. března 2017]. Dostupné z: <<https://aspvs.isacc.msmt.cz/>>

První tabulka nám ukáže obory, které vychází z občanské výchovy a základů společenských věd. Tyto obory znatelně dominují. Druhá tabulka znázorňuje pregraduální přípravu učitelů etické výchovy a psychologie, respektive pedagogiky.

Tabulka 1

Vysoká škola / fakulta	
Studijní program	Studijní obor
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích / Pedagogická fakulta	
1. Specializace v pedagogice 2. Učitelství pro základní školy	1. Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání 2. Učitelství občanské výchovy pro druhý stupeň základních škol
Masarykova univerzita v Brně / Pedagogická fakulta	
1. Specializace v pedagogice 2. Učitelství pro základní školy 3. Učitelství pro střední školy	1. Pedagogické asistentství občanské výchovy pro základní školy Učitelství občanské výchovy pro základní školy 2. Základy společenských věd
Masarykova univerzita v Brně / Filozofická fakulta	
1. Učitelství pro střední školy 2. Učitelství pro střední školy	1. Učitelství základů společenských věd pro střední školy – jednooborové 2. Učitelství základů společenských věd pro střední školy
Ostravská univerzita v Ostravě / Pedagogická fakulta	
1. Specializace v pedagogice 2. Učitelství pro základní školy	1. Občanská výchova se zaměřením na vzdělávání 2. Učitelství občanské výchovy pro druhý stupeň základních škol

Ostravská univerzita v Ostravě / Filozofická fakulta	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Humanitní studia 2. Učitelství pro střední školy 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Základy společenských věd 2. Učitelství základů společenských věd pro střední školy
Technická univerzita v Liberci / Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Specializace v pedagogice 2. Učitelství pro střední školy 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Humanitní studia se zaměřením na vzdělávání 2. Učitelství občanské výchovy pro druhý stupeň základních škol
Univerzita Hradec Králové / Pedagogická fakulta	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Specializace v pedagogice 2. Učitelství pro střední školy 3. Učitelství pro základní školy 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání 2. Učitelství pro střední školy – základy společenských věd 3. Učitelství pro 2. stupeň základních škol – občanská nauka
Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem / Filozofická fakulta	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Humanitní studia 2. Humanitní studia 3. Učitelství pro základní školy 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání 2. Učitelství společenských věd pro střední školy 3. Občanská výchova
Univerzita Karlova v Praze / Pedagogická fakulta	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Specializace v pedagogice 2. Učitelství pro střední školy 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Základy společenských věd se zaměřením na vzdělávání 2. Učitelství společenských věd, filozofie a etiky pro střední školy a vyšší odborné školy

Univerzita Palackého v Olomouci / Pedagogická fakulta	
1. Specializace v pedagogice 2. Učitelství pro střední školy	1. Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání 2. Učitelství základů společenských věd a občanské výchovy pro střední školy a druhý stupeň základních škol
Západočeská univerzita v Plzni / Pedagogická fakulta	
1. Učitelství pro střední školy 2. Učitelství pro základní školy	1. Učitelství občanské výchovy pro střední školy 2. Učitelství občanské výchovy pro základní školy
Západočeská univerzita v Plzni / Filozofická fakulta	
1. Učitelství pro střední školy	1. Učitelství základů společenských věd pro střední školy

Tabulka 2

Vysoká škola / součást vysoké školy	
Studijní program	Studijní obor
Univerzita Hradec Králové / Pedagogická fakulta	
1. Specializace v pedagogice	1. Etická výchova se zaměřením na vzdělávání
Masarykova univerzita v Brně / Filozofická fakulta	
1. Učitelství pro střední školy	1. Učitelství pedagogiky pro střední školy – dvouoborové

	2. Učitelství pedagogiky pro střední školy – jednooborové
Západočeská univerzita v Plzni / Pedagogická fakulta	
1. Specializace v pedagogice 2. Učitelství pro střední školy	1. Psychologie se zaměřením na vzdělávání 2. Učitelství psychologie pro střední školy

Z těchto dvou tabulek je vidět, že profesní příprava učitelů společenských oborů a etiky probíhá nejdříve v bakalářských oborech a završuje se v oborech magisterských. Navazující magisterské obory, kde studenti svou studijní přípravu učitelského povolání završují, se dá rozdělit do tří skupin.

- **Učitelství pro základní školy** - 6 akademických pracovišť (5 z nich jsou pedagogické fakulty, a jedním je filozofická fakulta)
- **Učitelství pro střední školy** - 9 akademických pracovišť (5 z nich jsou pedagogické fakulty, 3 jsou filozofické fakulty a 1 fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická)
- **Humanitní studia** - 1 akademické pracoviště filozofické fakulty

Z toho nám vyplývá, že studenti se na svou profesi připravují ve třech pregraduálních programech. Nejvíce dominuje program učitelství pro střední školy. Také na těchto výsledcích vidíme, že příprava a kvalita budoucích učitelů občanské nauky, společenských věd a etiky, závisí zejména na pedagogických fakultách a jejich odborných pracovištích.

3 ANALÝZA MORÁLNÍ STRÁNKY SOUČASNÉ SPOLEČNOSTI PODLE ODBORNÝCH POZNATKŮ

Současná společnost a její stav nám popsal Bauman takto: „pocit vlastní nemohoucnosti, nezpůsobilosti k jednání, a zvláště nezpůsobilost k racionálnímu jednání se stává problematickou nespokojeností našich pozdně moderních či postmoderních časů.“²³

Klademe si otázku, zda se lidé ptají, žijí-li v souladu s morálkou. Pokud nežijí v souladu s morálkou, zda si myslí, že přesto žijí. A zda lidé vůbec uznávají nějaké všeobecné morální hodnoty a normy podle kterých by se mělo žít. Pokud člověk žije v nevědomí jako oběť svého egocentrizmu a žádné hodnoty pro něho neexistují, konflikt žití, či nežití podle morálních hodnot mu jistě nevzniká. Pojem morálky charakterizuje Somr následovně: „Kde je pravda charakterizující kvality člověka? Je to rozum a svobodná vůle, jako dvě základní určení naší lidskosti ve spojení s citem, poutem lidské lásky. Náš pohled na život je realistický právě v onom mezilidském poutu těchto tří základních hodnot, které ve svém propojení dodávají našemu konání humanistický rozměr, míru lidskosti, kladných hodnot, o které usilujeme, a které označujeme souhrnným pojmem morálka.“²⁴

Morální hodnoty jsou důležité pro člověka i pro jeho bytí. Tak tomu bylo napříč celou historií. Jsme jimi slině ovlivňováni. Formují nejen nás samotné, ale i naše vnímání okolí. Naše hodnoty i hodnoty světa se neustále vyvíjejí. Jsou zároveň závislé na prostředí, kde žijeme, zemi i kontinentu.

²³ BAUMAN, Zygmunt. *Individualizovaná společnost*. Praha: Mladá fronta, 2005. s. 57

²⁴ SOMR, Miroslav. *Úvod do studia filozofie a etiky*. České Budějovice, 2004. Dostupné také z: <http://www.jozefmiko.sk/03_integralna_akademia/08_integralna_akademia/02_filozofia/01_okcidentalna_filozofia/somr_uvod_do_studia_filosofie_a_etiky/somr_vod_do_studia_filosofie_a_etiky.pdf> s. 90.

Naše hodnoty a jejich priority se mění na základě mnoha dalších faktorů jako je náboženství, klimatické podmínky, nepsané zákony, či tradice. Zásadní roli na naše hodnoty má však naše společenské postavení a pozici ve společenské hierarchii. Všeobecně největší vliv na postavení ve společnosti má nabyté fyzické bohatství a majetek. Toto je skutečně nešťastná a nebezpečná diferenciací a rozvrstvení mezi lidmi, která bude nadále sílit a přinese obrovské morální škody.

3.1 KONZUMNÍ SPOLEČNOST

V dnešní době přestávají být lidé jedinečnými osobnostmi, ale žijí stereotypně pod vlivem konzumu. „Člověk v dnešní společnosti ztrácí svou jedinečnost a mění se v pouhou věc zbavenou specificky lidského rozměru. Jednotlivec je druhými chápán jako neživý předmět koupě a prodeje. Podmínky existence člověka v kapitalistické společnosti napomáhají tomu, že člověk začíná myslet v kategoriích mít a vlastnit a ztrácí pocit svého skutečného bytí.“²⁵ Velký problém je, že většina lidí si své otroctví konzumu vůbec neuvědomuje, a proto se mu nemá šanci bránit, či se z něj vymanit.

Jak již analyzoval Fromm, podle něhož je svět tržní konzumní společnost a peníze zde hrají nejdůležitější roli. Konzumní společnost je tedy orientována na materiální podstatu lidského bytí a peníze se stávají jediným prostředkem ke společenskému postavení a cílené úrovně života. „Konzumenství chápáné jako životní styl a pramen slasti se zrodilo v 19. století zároveň s obchodními domy.“²⁶ Nejen v západní společnosti, ale dnes i v jiných oblastech, kde se ekonomiky přetvářejí na kapitalistické, se výchova orientuje ekonomickým směrem. Smysl života je tak v získání postavení, moci a kariéry a samozřejmě co nejvíce peněz. Symbolem pro šťastný a úspěšný život jsou věci které vlastním. Které dávám na odív, aby byli mou charakteristikou a říkali ostatním, kdo jsem, čeho jsem dosáhl, že jsem úspěšný.

²⁵ BAUMAN, Zygmunt. *Individualizovaná společnost*. Praha: Mladá fronta, 2005. s. 28.

²⁶ LIPOVETSKY, Gilles. *Paradoxní štěstí: esej o hyperkonzumní společnosti*. Praha: Prostor, 2007. s. 75.

S konzumními hodnotami vyvstává otázka, jak tedy dosáhnout tohoto štěstí a být bohatý a mocný. Při volbě povolání se jistě mnoho lidí zdravě řídí i odměnou za svou vykonanou práci a otázkou zaopatření rodiny. Avšak pokud konzumní společnost přiměje člověka, jehož snem je být učitelem, přinutí se stát bankéřem proto, aby vydělával mnohonásobně více, a tak mohl stát v hierarchii výše a požívat diktovanou moc, je to znakem morálně nezdravé společnosti.

V konzumní společnosti je nejen možné prodávat „něco“, ale i „někoho“. Vše je tedy jen otázkou poptávky. Fromm o tom říká, jsem tady a budu čímkoliv chcete, abych byl. Omezujeme a přizpůsobujeme se, často aniž bychom si to sami uvědomovali. Již nemáme svou vysněnou profesi, která by nás naplňovala, ale jdeme za trhem. Jsme čímkoliv, ale zároveň ničím. V podstatě, být ničím je pro nás výhodně, cíl je přeci jen vydělat co nejvíce peněz. „Konzumenti možná běží za příjemnými ...vjemy nebo za požitky chutí, které slibují pestrobarevné a třpytivé předměty rozložené na policích supermarketů nebo na věšácích obchodních domů,... Zároveň se ale snaží nalézt východisko z agonie nazvané nejistota. Alespoň jednou si přejí být osvobozeni od strachu, že se dopustí chyby, opominutí nebo nedbalosti.“²⁷

Částečné důsledky hromadění majetku a touhy po mamonu jsme mohli vidět i zažít během ekonomické krize, která byla způsobena právě těmi toužící po co nejvíce peněz a moci. Ti, kteří ji způsobili si nechtějí, či neumí připustit, že to nebyla krize ekonomická, ale morální. Selhání veškerých hodnot a norem. Krize kapitalistická.²⁸

Téměř každý, kdo chce něčeho dosáhnout, včetně založení rodiny, je nucen se zadlužit a upsat se ke splátkám na dvacet a více let. Jiná možnost zabezpečit rodinu a ekonomicky přežít často ale neexistuje. Člověk se tak stává, v nebiblickém slova smyslu, celoživotním dlužníkem. A to přesto, že v dnešním světě chybí jakákoliv jistota a záruka. „Žádné zaměstnání není zamčené, žádné postavení spolehlivé a žádné dovednosti nemají trvalou

²⁷ BAUMAN, Zygmunt. *Tekutá modernost*. Praha: Mladá fronta, 2002. s. 130.

²⁸ Srov. VALACH, Milan. *Svět na předělu: o politické a morální krizi kapitalismu*. 2., podstatně rozš. vyd. Všeň: Grimmus, 2009.

hodnotu“²⁹. Jestliže se ale nevymaníme z neustále nejistoty, nemáme naději a víru v nějakou změnu a obnovu trvalých hodnot.³⁰ Hodnoty a morální měřítko lidského života by měla být posuzována podle vnitřních kvalit člověka.

Tam, kde není úcta k individualitě člověka, nemůže být i úcta k zákonům a všeobecným normám. Žijeme ve svobodné společnosti, ale zároveň neumíme svobodu používat, ale spíše ji zneužíváme porušováním různých zákonů a omezováním svobod ostatním. V historii se prokázalo, že lidé potřebují nad sebou tvrdou ruku spravedlnosti. Ať je to již obava z Božího trestu, pomazaný panovník, nebo vymahatelný trest zákona. Důležité je však přísné trestání a vymáhání zákona. Bez trestu postrádá jakýkoliv zákon svého smyslu. „Většina lidí nemá v moci vlastní přítomnost, protože nejdůležitější faktory, které rozhodují o jejich živobytí a společenském postavení (a také další budoucnosti), leží mimo jejich dosah.“³¹ Lidé však musí mít svobodu. Musí mít i ještě větší nástroj rozhodovacích pravomocí, pak si mohou uvědomit svou jedinečnost a význam svého života. Pak se z vlastní vůle vrátí k vlastenectví a dodržování zákonů a norem ve které upřímně věří. „Nutnost radikální změny člověka se nevynořuje jen jako etický nebo náboženský požadavek, ..., ale jako podmínka holého přežití lidstva. Poprvé v historii závisí fyzické přežití lidstva na radikální změně lidského srdce.“³²

3.1.1 HYPERKONZUMNÍ SPOLEČNOST

Vývoj konzumní společnosti zkoumá Gilles Lipovetsky, který ji popisuje jako hyperkonzumní.³³ Mluví o člověku, kterého nazývá „hyperkonzument, jenž si žádá

²⁹ BAUMAN, Zygmunt. *Individualizovaná společnost*. Praha: Mladá fronta, 2005. s. 107.

³⁰ Srov. Tamtéž.

³¹ Tamtéž, s. 48.

³² FROMM, Erich. *Mít nebo být?*. Praha: Naše vojsko, 1994. s. 15.

³³ LIPOVETSKY, Gilles. *Paradoxní štěstí: esej o hyperkonzumní společnosti*. Praha: Prostor, 2007.

emocionální zážitky a lepší život, vysokou životní úroveň a kvalitu zdraví, známé značky a autenticitu, bezprostřednost a komunikaci.³⁴ Takový člověk nahrazuje skutečné hodnoty těmi pomíjivými a krátkodobými a obchodní dům a konzum se mu stává domovským prostředím. Opět tu jsou nahrazené morální hodnoty novodobými nutnostmi vlastnit a mít majetek, hospodářský růst a zvyšování vlastní prestiže.³⁵

Lipovetský přisuzuje největší důraz na děti. „Nacházíme se v éře hyperkonzumního dítěte, jemuž se naslouchá, které má právo samo si vybírat, disponuje ekonomickou mocí a přímo či nepřímo ovládá jistou část domácích výdajů.“³⁶ Právě děti nutí rodiče k nákupům, smysluplným i nesmyslným a hýbají se svými rodiči jako s loutkami. Při fenoménu nedostatku času jsou dětem dávány až přemrštěné kapesné, aby si ony, již ve svém dětství, mohly plnit svá konzumní přání.

Problém, který hyperkonzument neustále zažívá je permanentní strádání a chudoba. Nastupuje kolotoč půjček a splácení které vede k nemorálnímu jednání a často i velmi smutným koncům.

3.2 PROČ SE ZABÝVAT MORÁLNÍMI HODNOTAMI

Dvacáté století se díky neuvěřitelnému pokroku a odkrývání tajemství z oblasti genů a atomů a touze a naději po světové demokracii zdálo velmi nadějně. Avšak díky technickému pokroku a rozvoji věd se člověk dostal do jisté krize. Vědy vyžadují a upřednostňují to, co je měřitelné a poznané.³⁷ I přes všechny vynálezy a zlepšení životní úrovně a dostatku blahobytu se nám svět stává méně srozumitelný a více komplikovaný. Člověk se velkým tempem vzdaluje přírodě, kterou přestává chápat jako partnera, a i

³⁴ Tamtéž, s. 16.

³⁵ Srov. Tamtéž, s. 21 - 39

³⁶ Tamtéž, s. 132.

³⁷ Srov. SOKOL, Jan. *Filosofická antropologie*. Praha: Portál, 2002. s. 17.

vzdálenosti mezi lidmi se zvětšují. Na lidi je vyvíjen tlak racionality a chování, které očekává zejména ekonomie. Oproti vědě je tu však člověk, který bývá často iracionální, který je neměřitelný a těžko dostupný.³⁸

Svět je multikulturní a dochází tak k velkým střetům náboženské, kulturní a vědecké roviny, z nichž každá té druhé příliš nerozumí.³⁹ Člověka poznáváme velmi obtížně, pouze tak, jak nám to sám zpřístupní. V současné společnosti tak dochází k silné depersonalizaci.⁴⁰ Toto velké odosobnění pro mnohé i marný bezduchý život upozorňují na silnou hodnotovou krizi.⁴¹ Toto odosobnění vidáme všude kolem sebe, ve zdravotních pojišťovnách, finančních úřadech a v podstatě všude, kde se jedná o instituce. Přesto, že to není míněno negativně a vše může probíhat poměrně lidsky, s člověkem je jednáno jako s předmětem. Tento přístup však dává institucím možnost rovného přístupu ke svým klientům a sociální kontrolu. Přesto, že člověk je bytostí společenskou a vyžaduje a potřebuje k životu společenský život a osobní vztahy, těchto odlidštěných vztahů však stále přibývá. Člověk dneška jedná tak jako ostatní, je to pohodlné a je součástí masové společnosti. Pod vlivem se lidé chovají jinak, jednají podle masy. Většinový člověk se dnes bojí jednat sám za sebe, splyne s masou a tím zavrhne zodpovědnost za své činy. Lidé nechtějí nést zodpovědnost za své činy, ta hrdost je prostě pryč. Problémem je jistě tato moderní doba jako celek, lidé v ní nemají své místo a jsou zmatení.⁴² Takový člověk je pak osamoceným jedincem, který hledá podporu a zázemí, ale nalézá pouze svět plný materialismu, který postrádá smysl. Dnešní doba táhne člověka do velké propasti tím, že rozdíl mezi hodnotami rodiny a tím, co hláse svět je obrovský. Jedinec tak pochybuje nad vlastními hodnotami.

³⁸ Srov. SOKOL, Jan. *Filosofická antropologie*. Praha: Portál, 2002. s. 17.

³⁹ Srov. PRUDKÝ, Libor. a kol. *Studie o hodnotách*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 188.

⁴⁰ Srov. SOKOL, Jan. *Filosofická antropologie*. Praha: Portál, 2002. s. 17.

⁴¹ Srov. PRUDKÝ, Libor. a kol. *Studie o hodnotách*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 187.

⁴² Srov. SOKOL, Jan. *Filosofická antropologie*. Praha: Portál, 2002. s. 15-17.

Tradiční řád společnosti byl zbořen. Společnost dnes jen pojí zbytky základních principů založené myšlenkami demokracie, lidských práv a svobodného trhu. Duchovní život, který byl dříve zásadní a jeho hodnoty nedotknutelné se rozplývá. Byly to převážně hodnoty náboženské, který byly postaveny na dobru, vzájemné úctě, solidaritě a hlavně pokoře. Toto dávalo možnost utvořit si pevný a skutečný žebříček hodnot. Dnes nejsou jasně dané normy, ale každý má možnost si vybírat z mnoha pravidel a nařízení. Pouhé kontakty nahradily skutečné lidské vztahy. Lze proto čekat i další z řad teroristických útoků, jako plod mezikulturního střetu.⁴³

Lidé jsou konfrontováni s rozličnými světovými názory, které si často protirečí.⁴⁴ Soustředují se převážně jen na přítomnost a budoucnost je nezajímá. Měřítko a hodnoty určuje technický pokrok.⁴⁵ Společnost je ovládána konzumem. Dnešní člověk nemá nikdy dost a chce stále více, přestože se nikdy neměl tak dobře. Různé výzkumy jasně říkají, že pocit štěstí a radosti nepřichází v závislosti na uspokojování těchto potřeb. Jsou kultury, které mají jen zlomek pokroku techniky, kterou máme my, a přesto jsou zde lidé vnitřně šťastní.

Podle Prudkého se všeobecně lidé po celém světě shodují, že nejdůležitější k zachování lidství je, aby měli děti správnou výchovu založenou na takových hodnotách, jako je pravda, krása, láska, spravedlnost a civilizovanost.⁴⁶

⁴³ Srov. PRUDKÝ, Libor. a kol. *Studie o hodnotách*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 194

⁴⁴ Srov. SOKOL, Jan. *Filosofická antropologie*. Praha: Portál, 2002. s. 15-17.

⁴⁵ Srov. PRUDKÝ, Libor. a kol. *Studie o hodnotách*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 194.

⁴⁶ Srov. PRUDKÝ, Libor. a kol. *Studie o hodnotách*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 196.

4 NUTNOST VÝUKY ETIKY KVALIFIKOVANÝMI UČITELI

Jestliže si jako subjekt vzdělávání vybereme žáka základní školy a usilujeme o jeho vzdělávání a vychovávání pedagogem, je nezbytné, aby pedagog byl žákem pozitivně přijímán a všeobecně považován za autoritu a osobnost. Pedagog by měl být žákovi vzorem hodnot, chování a měřítkem v rozhodování mezi dobrým a špatným. Odborníci se shodnou, že učitel musí být psychologicky zralá a stabilní osobnost.

Učitel se musí formovat a vyvíjet. Pedagogovi by takové vlastnosti měli být přirozené a měl by pro ně mít předpoklady. Takový rozvoj učitele je dlouhodobý proces, který se utváří již od dětství přes výběr povolání až ke studiím.

Po studiu na vysoké škole, učitel „dále pokračuje zvyšováním a prohlubováním ve fázi profesního startu, adaptace, vzestupu a stabilizace prostřednictvím dalšího vzdělávání“.⁴⁷ Učitel musí mimo profesní znalosti disponovat taktéž osobnostními předpoklady. Tyto osobnostní předpoklady lze však, na rozdíl od těch profesních, jen těžko ovlivnit.

Důležité však je, aby učitel rozuměl zásadám výchovy a vzdělávání, znal a uměl používat vyučovací metody předávání učiva a dále se profesně rozvíjel.

4.1 METODY A VÝSLEDKY ETICKÉ VÝCHOVY

Školský systém nám nabízí velké množství metod, a to nejen pro etickou výchovu. První metoda je metoda rozumové instrukce, což je postup, kdy se se u žáků pedagog snaží získat respekt pro různé normy a pravidla, bez dočasné nutnosti porozumění. Provádí se většinou skupinově pro rozvíjení spolupráce. J. Pelikán uvádí další metody

⁴⁷ [online]. [cit. 15. března 2017]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/referaty-z-konference-eticka-vychova>>

jako: beseda, dotazník a anketu.⁴⁸ Dále se používají metody jako jsou testy, soutěže a různé dramatizace.

Pedagog si vybere jednu z metod a vzdělávání probíhá prožitkovým způsobem. Učitel seznámí žáky s daným problémem a jsou vyzváni k jeho hodnocení. Vše probíhá v rámci kolektivu a žáci se vyřešený problém snaží následně převést do reálného života a jeho situací. Dále se samozřejmě používají metody na rozvoj morálního úsudku a následného řešení morálních problémů a rozhodování.

„Etická výchova žákům a studentům nabízí osvojení nových dovedností zábavnou a nenásilnou formou prožitkové pedagogiky (pamatuji si to, co jsem prožil). Pomáhá při základní orientaci v životě, seznamuje se základními hodnotami, učí vytvářet plnohodnotné vztahy k sobě i svému okolí, stmeluje kolektiv, posiluje vztah pedagog - žák, nabízí pomoc při řešení základních problémů, v hledání vlastní identity a životního povolání a smyslu.“⁴⁹ Etická výchova tak nabízí prostředek k výchově a vzdělávání člověka, které člověka rozvíjí a vede k humánnímu chování. Zároveň pomáhá pro zlepšování vztahů mezi lidmi všeobecně i v rodinách a mezi nejbližšími.

4.2 VÝZNAM KVALIFIKOVANÝCH UČITELŮ ETIKY

Učitel etiky, ale i učitel všeobecně, se musí vykazovat určitými kvalitami, kompetencemi a jistě i morálními zásadami.

V dřívějších dobách se lidé i nadřizovali učitelovými kvalitami a osobnostmi příliš nezabývali, stačilo že jejich povolání bylo rozděleno podle předmětu, který učili. Prostě si každý učil, co znal a o nic jiného se nikdo nestaral. Prvním, kdo se začíná zabývat osobnostmi učitele je Komenský, který podtrhoval zvláště význam mravních a morálních

⁴⁸ Srov. PELIKÁN, Jiří. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Karolinum, 2011.

⁴⁹ [online]. [cit. 16. března 2017]. <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/ZSF/2353/VYUZITI-ETICKE-VYCHOVY-NA-1-STUPNI-ZS-%E2%80%931-CAST.html/?print=1>>

kvalit učitele. Dnes je to samozřejmě jiné a na učitele se hledí mnohem komplexněji. Již si uvědomujeme, jaký vliv má na žáky, které učí, i na širší okolí.

4.2.1 KOMPETENCE UČITELE ETIKY

Nyní si přiblížíme, co patří mezi kompetence učitele. Učitelovi kompetence můžeme vidět jako „soubor profesních dovedností a dispozic, kterými má být vybaven učitel, aby mohl efektivně vykonávat své povolání“.⁵⁰

Komplexněji popisuje kompetence učitele strategický dokument Klíčové kompetence ve výuce na základní škole a gymnáziu, kde se říká, že „mít kompetenci znamená, že člověk je vybaven celým složitým souborem vědomostí, dovedností a postojů, ve kterém je vše propojeno tak výhodně, že díky tomu člověk může úspěšně zvládnout úkoly a situace, do kterých se dostává ve studiu, v práci, v osobním životě. Mít určitou kompetenci znamená, že se dokážeme v určité přirozené situaci přiměřeně orientovat, provádět vhodné činnosti, zaujmout přínosný postoj“.⁵¹

Zde jsme si vymezili pojem kompetence. Jiní autoři se pokusili kompetence dělit do skupin. Průcha například uvádí dvě skupiny kompetencí, osobnostní a profesní. Profesní kompetence se právě zabývají znalostí svého oboru.

Rozsáhlejší dělení kompetencí popisuje Vašutová, které nám říkají, jaké všechny kompetence by měl učitel splňovat.⁵²

- kompetence oborově předmětová
- kompetence didaktická a psychodidaktická
- kompetence obecně pedagogická
- kompetence diagnostická a intervenční
- kompetence sociální, psychosociální a komunikativní
- kompetence manažerská a normativní
- kompetence profesně a osobnostně kultivující

⁵⁰ PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003.

⁵¹ [online]. [cit. 19. března 2017]. <<http://www.nuv.cz/vystupy/klicove-kompetence-ve-vyuce-na-zakladni-skole-a-gymnaziu>>

⁵² Srov. VAŠUTOVA, Jaroslava. *Profese učitele v českém vzdělávacím kontextu*. Brno: Paido, 2004.

Učitelství prochází různými etapami vývoje. Každý učitel by jistě chtěl být tím nejlepším a nejkvalitnějším pedagogem, na kterého budou jeho absolventi ještě dlouho odkazovat. Ne každému se to však podaří a uspěje. Každý učitel by se ale měl o takový rozvoj snažit a mít k němu i příležitost. Průcha tyto etapy učitele dělí takto⁵³:

- volba učitelství profese
- profesní start
- profesní adaptace
- profesní stabilizace
- profesní vyhasínání

Třetí fáze je pro nás zásadní. V té je již učitel seznámen se svým pracovním prostředím a má možnost se rozvíjet a dále vzdělávat.

4.2.2 VÝZNAM DALŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ

Další vzdělávání je pro učitele zásadní a jednou z nejdůležitějších oblastí vzdělávání. Má nesporný vliv nejen na jeho kariérový růst, ale hlavně na celkovou atmosféru ve škole, třídě a nesporný vliv na svěřené žáky, které vzdělává.

Další vzdělávání je vzděláváním postgraduálním, a tudíž je součástí celoživotního vzdělávání. Mělo by tedy trvat minimálně do konce profesního života. Podle Kohnové je další vzdělávání „aktivity, na kterých jsou učitelé školeni, ale i ty, kdy pod dohledem svých školitelů i jiných osob, připravují učitelé nové strategie a přístupy.“⁵⁴ V Pedagogickém slovníku je vysvětleno, že „vzdělávání učitelů v průběhu jejich profesní dráhy...Je realizováno v širokém spektru organizačních forem (uvádění začínajících učitelů do praxe, příprava na atestace, příprava na realizaci vzdělávacích inovací a reforem, příprava na řešení specializovaných projektů, funkční studium pedagogických

⁵³ Srov. PRŮCHA, Jan. *Učitel: současné poznatky o profesi*. Praha: Portál, 2002.

⁵⁴ KOHNOVÁ, Jana. *Další vzdělávání učitelů a jejich profesní rozvoj*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2004. s. 60.

pracovníků, rekvalifikační studium, specializační a prohlubující studium). Je organizováno na specializovaném pracovišti,...“⁵⁵

4.2.3 MORÁLNĚ KVALIFIKOVANÝ UČITEL

Kdo jiný, když ne učitel etiky, by měl morálně vystupovat a působit ve svém okolí. Jeho chování by mělo být v souladu s tím, co učí a zároveň učit svým vystupováním. Měl by tedy být příkladem pro ostatní. Morální zásady si člověk nese ze své vlastní výchovy, získává je automaticky a nevědomě během svého života, ale taktéž si je může osvojit studiem a dalším vzděláváním. Proto je důležité, aby učitel etiky dbal na své morální sebevzdělávání a neuvázl v již stereotypních hodnotách.

⁵⁵ PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. s. 41.

5 MOŽNOSTI DALŠÍHO ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ

Pro učitele etiky existuje poměrně široká škála možností, jak se dále vzdělávat. Ať už to jsou odborné publikace jako základ, nebo různé semináře, projekty a vzdělávací programy do kterých se učitelé mohou zapojit. Jejich autorem může být nejen Ministerstvo školství a tělovýchovy, ale i mnohé z neziskových a komerčních organizací. Těmi známějšími jsou Národní institut pro další vzdělávání, Nadační fond Josefa Luxe a samozřejmě Etické fórum ČR. Právě Etické fórum se intenzivně věnuje dalšímu vzdělávání učitelů etiky základních a středních škol. Vydává pro ně mnohé metodické materiály, příručky k výchově a pořádá konference, semináře a přednášky.

Nejen v České republice, ale i ve většině evropských zemích se věk učitelů pohybuje mezi 40 – 45 lety.⁵⁶ V návaznosti stárnutí světové populace, stárne i učitelský sbor. Pokud noví učitelé nepřinesou nové poznatky, je důležité, aby je získali nynější učitelé a těchto možností k získání bylo dostatek. Vzhledem k druhu, forem, metod a organizátora nově získaných znalostí se dělí kurzy dalšího vzdělávání pedagogů do několika skupin.

Kohnová uvádí čtyři základní druhy dalšího vzdělávání.⁵⁷ Dělí je podle certifikátů, které se v těchto kurzech získávají. Některé kurzy jsou i nutností pro výkon některé práce.

5.1 KVALIFIKAČNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

V kvalifikačním vzdělávání si učitel doplňuje a rozšiřuje své vzdělání, pro učitele se tedy většinou jedná o rozšíření své aprobace. U učitele je to největší objem dalšího

⁵⁶ Srov. WALTEROVÁ, Eliška, ed. *Rozvoj národní vzdělanosti a vzdělávání učitelů v evropském kontextu: výzkumný záměr : výstupy řešení za rok 2001*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2002. s. 166

⁵⁷ Srov. KOHNOVÁ, Jana. *Další vzdělávání učitelů a jejich profesní rozvoj*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2004. s. 87

vzdělávání, který probíhá formou kurzů. Největší motivací bývají finance, protože se k tomu váže posun v platové třídě. Svou formou připomínají tyto kurzy pregraduální studium. Jejich struktura je pevně daná strukturou, časovou dotací i obsahem. Velkým problémem je však legislativa, která na toto studium příliš nepamatuje. Hlavním nedostatkem je tedy, že přestože je studium náročné a dosahuje úrovně pregraduálního studia, absolventi neobdrží vhodný certifikát, který by toto studium dostatečně ocenil a podložil. Je tak pouze přílohou k diplomu.

Kvalifikační vzdělávání se dále různě dělí, podle jednotlivých zemí. Například můžeme uvést vzdělávání ke zlepšení počátečního vzdělávání, které probíhá v Německu, nebo Japonsku. Nebo tu jde o vzdělávání, které vede k získání dalších diplomů, aby si učitel zajistil vyšší postavení, bez změny profesních povinností. Dalším stupněm je vzdělávání, které učiteli umožní vyučovat jiný předmět, jak je tomu například v Dánsku.⁵⁸

Pro nás je však nejdůležitější organizace kvalifikačního vzdělávání, jak probíhá v České republice. U nás je rozděleno následujícím způsobem.

5.1.1 ROZŠIŘUJÍCÍ STUDIUM

Je to vzdělávání, které rozšiřuje předmětové aprobace.

5.1.2 ROZDÍLOVÉ STUDIUM

Modulově uspořádané studium, jímž si učitel doplňuje znalosti studiem, které dříve nesplnil.

5.1.3 SPECIALIZAČNÍ STUDIUM

Toto studium nerozšiřuje aprobaci učitele, ale pomáhá ke změně profesního postavení. Učitel tímto studiem vykonává aktivity, které jsou nad rámec jeho aprobace.

⁵⁸ Srov. KOHNOVÁ, Jana. *Další vzdělávání učitelů a jejich profesní rozvoj*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2004. s. 89

5.1.4 FUNKČNÍ STUDIUM

Studium, díky kterému získá učitel další diplomy a kompetence, které mu zajistí vyšší postavení. Po absolvování tohoto typu studia učitel nabyde nové pravomoci, ke kterým se ale váží povinnosti a zodpovědnost. Nejčastěji jde o povinnosti a zodpovědnost týkající se provozu školy jako instituce.

5.1.5 REKVALIFIKAČNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Pojem rekvalifikační vzdělávání má proti obecnému termínu spíše zúžený význam. Není tedy naprostou změnou profese, ale rozšířením kvalifikace ohledně jedné stávající profese. Vyžaduje-li to situace, je možnost učitele uvolnit na nějaký čas z vyučovacího procesu a nabídnout mu tak příležitost, aby se věnoval pouze získávání nové kvalifikace.⁵⁹

5.1.5.1 *Doplňující studium*

Nejčastějším typem rekvalifikačního vzdělávání je doplňující studium. V současném školství je mnoho učitelů, kteří mají v rámci svého předmětu vysokou odbornost, ale postrádají pedagogickou průpravu. Doplňující studium je tedy doplnění pedagogické způsobilosti, bez které, podle zákona, nesmí učitel vykonávat svou činnost.

5.2 NORMATIVNÍ ŠKOLENÍ

Napříč rozličnými profesemi jsou normativní školení pravděpodobně tím nejčastějším typem školení. Tento typ školení má ukotvení v legislativě. Zahrnuje různé kurzy a školení, které bývají mnohdy povinné a podmínkou k výkonu konkrétní profese.

⁵⁹ Srov. KOHNOVÁ, Jana et al. *Další vzdělávání učitelů základních a středních škol jako prostředek českého školství*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1995. s. 67

5.3 PRŮBĚŽNÉ DALŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Průběžné další vzdělávání se zaměřuje konstantní profesní rozvoj učitele a získávání nových poznatků a udržení kroku s proměnami technického, společenského i přírodního prostředí.⁶⁰ Průběžné další vzdělávání se od ostatních druhů vzdělávání liší hlavně tím, že výstupem z těchto kurzů, seminářů atd. není žádný certifikát, ani není vázaný na předem získaný diplom. Jediné, co absolvent tímto vzděláváním, jako oficiální dokument získá, je osvědčení. Jedná se tedy zejména o prohlubování profesních kompetencí a získávání dalších odborných znalostí. Na těchto školeních si učitelé zvyšují profesní i osobní růst. Školení jsou většinou pořádána profesním učitelským svazem nebo metodickými centry.

5.3.1 KURZY A VZDĚLÁVACÍ AKCE

Veškeré kurzy musí nutně mít akreditaci MŠMT České republiky. Zde se nejčastěji uplatňují různé instituce dalšího vzdělávání učitelů. Kurzy tohoto druhu nejčastěji odrážejí požadavky a potřeby školských zařízení i jednotlivých učitelů.

5.3.2 SOUSTAVNÁ METODICKÁ A SERVISNÍ ČINNOST ZAŘÍZENÍ PRO DALŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ

Zde bychom zejména hledali vzdělávání a školení managementu jednotlivých škol. Například školení týkající se problémů státních maturit, či zavádění rámcových vzdělávacích programů do škol. Tato školení se většinou provádějí v menším počtu školených.⁶¹

O učitelské profesi se ve společnosti diskutuje velice často. Nejčastěji ve vztahu navrácení učitelskému povolání dobré jméno, jak si jistě zaslouží a dále o vykonávání této profese kvalitními pedagogy. Někteří odborníci se přiklánějí k udílení atestací, jako

⁶⁰ Srov. KOHNOVÁ, Jana et al. *Další vzdělávání učitelů základních a středních škol jako prostředek českého školství*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1995. s. 69

⁶¹ Srov. KOHNOVÁ, Jana. *Další vzdělávání učitelů a jejich profesní rozvoj*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2004. s. 88 - 94

tomu je například u lékařů, kteří musí své znalosti obhajovat před odbornou komisí.⁶² Důležitá je pak i motivace samotných učitelů. Ať již novými mzdovými stupni, jako nejjednodušší možnost. Konkrétní představa však stále chybí. Je však jisté, že atestace by se měli různit podle druhů školských zařízení. Bez kvalitních pedagogických pracovníků se učitelskému úřadu dobré jméno nikdy nevrátí.

⁶² Srov. KOHNOVÁ, Jana et al. *Další vzdělávání učitelů základních a středních škol jako prostředek českého školství*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1995. s. 68

6 ANALÝZA SOUČASNÝCH METODICKÝCH MATERIÁLŮ A ODBORNÝCH PRACOVÍŠŤ VZDĚLÁVÁNÍ PRO UČITELE ETIKY

Odborných pracovišť, metodických materiálů i různých vzdělávacích kurzů není jistě málo, problémem je nízký zájem ze strany pedagogů. Ať je to již časovou vyčerpáním, nízkou platovou motivací, či nízkou motivací a podporou ze strany zaměstnavatele.

Lenka Janalíková z odboru školství Zlínského kraje tuto situaci popsala následovně „I pro krajská pedagogická centra to byly tak nepočetné skupiny učitelů, že se jim nemohlo finančně vyplatit kurz akreditovat a otevřít, protože by se jen těžko naplnil. Průzkum v terénu však ukazuje, že podpora dalšího vzdělávání učitelů odborných předmětů nutná je. Měla by být ale soustředěna do většího než krajského centra. Když už vzniká jedno centrální pedagogické centrum, mělo by se toho využít. Také je otázka, zda by peníze, které jdou na další vzdělávání těchto pedagogů, neměly být takřikajíc odmašličkovány, tedy uvolňovány bez podmínky akreditace.“⁶³

6.1 ODBORNÁ PRACOVÍŠŤ DALŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ

Další vzdělávání učitelů v České republice v praxi provozuje a organizuje několik desítek institucí. Předpokladem úspěchu těchto programů dalšího vzdělávání je jejich provázanost, která by měla tvořit fungující a navzájem spolupracující síť. Instituce by měla být podporována státem. V ČR tato síť sice existuje, avšak není úplně dokonalá.

Nejvhodnějším modelem je třístupňová organizace:

- Místní/okresní úroveň – sem patří školy a školská zařízení, která získávají finanční zdroje od školských úřadů

⁶³ [online]. [cit. 14. května 2017].
<<http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=4434&PHPSESSID=38295fccb13e3a478a422125dbb43964>>

- Regionální úroveň – sem patří pedagogická centra, zřizována a spravována ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a také vysoké školy, nabízející velké množství vzdělávacích kurzů
- Centrální úroveň – sem patří celostátní instituce⁶⁴

Dobrá a fungující soustava pedagogických center byla bez velkého přemýšlení zrušena po Sametové revoluci. Dnes se postupně a horko těžko pracuje na jejím obnovení. Je to činnost samozřejmě velmi nákladná a nelehká z důvodů nutnosti spolupráce mezi jednotlivými středisky, školami i institucemi na vyšších úrovních. Celá tato síť organizací je velmi rozvětvená. Pedagogická centra měla utvářet jakýsi most mezi školami a státem. Kvalita mnohých center je však nedostatečná, často zastíněna nabídkou soukromých organizací. Také špatná vzájemná spolupráce jistě význam pedagogických center snižuje. Ani v nabídce vysokých škol však není situace o mnoho lepší. Mnohé fakulty sice nabízejí kurzy, převážně pro rozšiřující studium, avšak kurzy, které pořádá čtyřicet čtyři vysokých škol mají zásadní nevýhodu, kterou je, že se převážně zaměřují na rozšíření odborných kompetencí. Pro vzdělání a rozvoji v metodických a didaktických kompetencích je zájemce nucen se obrátit na některou soukromou instituci nabízející velké množství takovýchto kurzů.

Některé instituce zabývající se problematikou dalšího vzdělávání učitelů

- Ústav pro informace ve vzdělávání – tento ústav je řízen ministerstvem školství. Jeho práce je především administrativního rázu, zpracovává analýzy a statistické informace z oblasti školství. Vydává odborné publikace a také poskytuje informační služby.
- Národní ústav odborného vzdělávání – hlavním úkolem této instituce je pomáhat při rozvoji odborného vzdělávání. Soustředí se na problémy akreditací, evaluací a certifikací. Hlavním jeho úkolem je sladit tyto kroky se

⁶⁴ Srov. KOHNOVÁ, Jana. *Další vzdělávání učitelů a jejich profesní rozvoj*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2004. s. 70

standardy Evropské unie. Nejvýraznější část jeho práce je právě spolupráce s Evropskou unií.

- Sokrates II. – tento známý program umožňuje učitelům vycestovat při minimálních finančních nákladech do vybrané země Evropské unie a zde načerpat nové poznatky, které po svém návratu do vlasti může uplatnit při vykonávání svojí profese.

6.2 VZDĚLÁVACÍ KURZY PRO UČITELE ETIKY

Etické fórum České republiky, které významně a dlouhodobě pracuje na poli etiky, vyučování etiky a dalšího vzdělávání učitelů etiky pořádá pro učitele etiky různé akreditované kurzy, krátkodobé i několikaleté, ke zvýšení kvalifikace a nabytí nových metod a poznatků. V současné době fórum nabízí kurz Vzdělávání v etické výchově. Kurz vyučují kvalifikovaní lektori EF s dlouholetou pedagogickou praxí. Kurz je akreditovaný u DVPP (Další vzdělávání pedagogických pracovníků). Účastníci obdrží certifikát o absolvování.

6.2.1 KURZ ETICKÉ VÝCHOVY (250 HODIN)

„Akreditovaná vzdělávací instituce (MŠMT) Etické fórum České republiky, z. s. nabízí v rámci DVPP akreditovaný kurz v rozsahu 250 hodin „Kurz etické výchovy — výchovy k prosociálnosti“.

Pro zkvalitnění a zatraktivnění výstupního osvědčení kurzů etické výchovy byla navázána spolupráce mezi Etickým fórem ČR, z. s. a CMTF Univerzity Palackého v Olomouci.

Zájemci o kurz s dokončeným pedagogickým magisterským či bakalářským vzděláním nebo VŠ s doplňujícím pedagogickým vzděláním se mohou při zahájení kurzu souběžně přihlásit k distančnímu studiu na CMTF Univerzity Palackého v Olomouci v rámci realizace programu celoživotního vzdělávání. (Účast v kurzu jim bude započítávána v rámci tohoto programu). Po absolvování kurzu Etické výchovy získají osvědčení od Etického Fóra ČR a rovněž od CMTF Univerzity Palackého v Olomouci, které je bude opravňovat realizovat projekt a výuku v předmětu Etická výchova v rámci ŠVP.

Kurz je určen pedagogickým pracovníkům, kteří absolvovali vysokoškolské magisterské studium pedagogického zaměření či jiné pedagogické vzdělání, tedy učitelům základních a středních škol (zvláště občanské výchovy, rodinné výchovy a učitelům základů společenských věd), třídním učitelům, vychovatelům, preventistům a rovněž všem zájemcům o práci s mládeží ve volnočasových aktivitách a katechetům.⁶⁵

Odborní garanti kurzu

- PhDr. Pavel Vacek, Ph.D. – Univerzita HK, Pedagogická fakulta, Katedra pedagogiky a psychologie, Kabinet etické výchovy
- Doc. Dr. Rudolf Smahel, Th.D. – Univerzita Palackého Olomouc (pedagogika obecná, náboženská a sociální)
- Mgr. Pavel Motyčka, Ph.D. – středoškolský pedagog Arcibiskupského gymnázia Kroměříž
- Mgr. Zdislava Vyvozilová – vedoucí Centra pro školství při Arcibiskupství olomouckém
- Doc. MUDr. Jana Hamanová, CSc. – Institut postgraduálního vzdělávání ve zdravotnictví, Klinika dětského a dorostového lékařství I. lékařské fakulty UK Praha
- Prof. PhDr. Jan Sokol, Ph.D., CSc.– vysokoškolský pedagog a publicista, filosof, překladatel

6.2.2 APLIKACE ETICKÉ VÝCHOVY V PEDAGOGICKÉ PRAXI (40 HODIN)

Kurz je určen pedagogickým pracovníkům, kteří absolvovali vysokoškolské magisterské studium pedagogického zaměření či jiné pedagogické vzdělání a učitelům etiky.

⁶⁵ [online]. [cit. 15. května 2017]. <<http://www.etickeforumcr.cz/eticka-vychova/kurzy/propozice>>

6.2.3 WORKSHOPY A SEMINÁŘE PRO SBOROVNY

Tento workshop nebo seminář se realizuje přímo na žádající škole, kam lektori EF přijedou. Účastníci obdrží osvědčení akreditované v DVPP.

Školy si mohou vybrat z následujících témat:

- Praktická aplikace etické výchovy - úvodní seminář k etické výchově, ukázky aktivit, včlenění do ŠVP
- Ukázka vyučování etické výchovy - ukázky aktivit ve třídě, včlenění do ŠVP
- Vzory nejen prosociální - jaké využitelné vzory nabízí internet a sociální sítě.

6.3 SOUČASNÉ METODICKÉ MATERIÁLY PRO UČITELE ETIKY

Metodického materiálu na témata „Jak učit etickou výchovu“, či „Jak učit lépe a vyvarovat se chyb“ je poměrně mnoho. Problém je ale, že jejich propagace je nedostatečná a náklady jednotlivých kusů nízké. Za ty kvalitnější bych zde rád uvedl některé publikace a metodické materiály doporučené Etickým fórem ČR a Metodickým portálem RVP.

6.3.1 ETICKÁ VÝCHOVA PRO ZÁKLADNÍ A STŘEDNÍ ŠKOLY: INFORMACE PRO ZAŘAZENÍ ETICKÉ VÝCHOVY DO ŠKOLNÍCH VZDĚLÁVACÍCH PROGRAMŮ

Útlá knížka zejména obsahuje informace, jak zařadit etickou výchovu do školních vzdělávacích programů. Dále informuje o projektu Etická výchova pořádaný Etickým fórem, jehož témata jsou: východiska, podstata, výchovný styl, metody, doporučený průběh hodiny, etické výchovy a školní vzdělávací program, vzdělávací obsah pro 1. a 2. stupeň ZŠ a pro SŠ, formy a podmínky realizace etické výchovy, využití v dalších vzdělávacích oblastech, literatura k etické výchovy.⁶⁶

⁶⁶ Srov. EF ČR - ETICKÉ FÓRUM. Etická výchova pro základní a střední školy: informace pro zařazení etické výchovy do školních vzdělávacích programů. Praha: Luxpress, 2005.

6.3.2 ETICKÁ VÝCHOVA: METODIKY, UČEBNICE A PRACOVNÍ LISTY PRO ZŠ A NIŽŠÍ ROČNÍKY VÍCELETÝCH GYMNÁZIÍ

Tento materiál je souborem pracovních listů metodik a učebnic etické výchovy, který je součástí řady učebnic pro celé základní vzdělávání. Materiál vznikl jako součást projektu „Etická výchova a učebnice“.

6.3.3 RUBIKON – NEJLEPŠÍ ŠKOLA JE ŽIVOT

„Rubikon je moderní česká pomůcka pro učitele šestých a sedmých tříd základních škol pro etickou výchovu, občanskou výchovu a zvýšení finanční gramotnosti žáků. Systém Rubikon ojedinělou formou propojuje prostředí školy s možnostmi virtuální reality a pracuje tak s vlastní zkušeností žáků. I proto má ve svém logu Komenského větu: Nejlepší škola je život. Nejde přitom o počítačovou hru ani výukový program. Jeho základní platformou je komunikace a diskuse mezi učitelem a žáky bez použití počítače. Témata Rubikonu a jeho etické scénáře navazují na jednotlivé tematické okruhy rámcového vzdělávacího programu pro 6. a 7. třídy ZŠ, lze ho proto velmi snadno nasadit do běžné výuky.“⁶⁷

6.3.4 MANUÁL PRO UČITELE "BIBLE A ČLOVĚK 21. STOLETÍ"

Tento metodický manuál je k programu, který se jmenuje Bible a člověk 21. století. Díky prezentaci, ke které využijeme dataprojektor, seznamujeme žáky s Biblií. Přiblížíme její obsah a členění, historii i vývoj překladů. Vyzdvihuje unikátní Bibli kralickou a ukazuje, jaké místo má Bible dnes.

⁶⁷ [online]. [cit. 15. května 2017]. <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/16895/rubikon-nejlepsi-skola-je-zivot.html/>>

7 **PODPORA UČITELŮ ETIKY**

Nejčastější důvod, který se ohledně zaváděním předmětu etická výchova do českých škol a významu jejich učitelů uvádí, je potřeba posílení oslabeného výchovného aspektu školy. Dále také zvýšit mravní uvědomění žáků, zvláště pokud selhává vlastní rodina. Vzhledem ke zhoršujícímu se stavu společnosti i samotných škol, mluví se dokonce o důležitém až zásadním významu etické výchovy vzhledem k jejich budoucnosti. Proto mnozí poukazují na zavedení etické výchovy do škol a podporu vzdělávání učitelů etiky, jako nutnou potřebu.

7.1 PODPORA UČITELŮ ETIKY A JEJICH DALŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

Etická výchova se jako volitelný předmět dnes vyučuje na více než pěti set základních školách a víceletých gymnáziích. Přes tři tisíce učitelů bylo již proškoleny, aby jí vyučovali. Do RVP se dostala v roce 2010 jako nepovinný předmět.

Stát se zaměřuje na vlivy zavedení etické výchovy do RVP a Česká školní inspekce zjišťuje, v jaké formě a rozsahu se učí na konkrétních školách.

Učitele etiky a výuku podporuje i MŠMT a Národní institut dalšího vzdělávání s Etickým fórem ČR spolupracoval na tvorbě učebnic a materiálů pro výuku ve všech ročnících ZŠ. MŠMT také podporuje učitele rozvojovým školicím programem. Jak jsme zde již uváděli, tato školení jsou ve třech formách.

- Workshop – pro celé sborovny (4 hodiny)
- Kurz EV – pro jednotlivce (40 hodin)
- Kurz EV – pro jednotlivce (250 hodin)

Dříve bylo běžné, že EV byla záležitostí jednotlivých učitelů, dnes je zařazena do RVP a je zní plnohodnotný volitelný předmět, který má své učebnice a jasný obsah.

Spolu s MŠMT a Českou školní inspekcí, nejvíce podporují a mají vliv na rozvoj výuky etické výchovy a organizování dalšího vzdělávání učitelů etiky zejména obecně prospěšná společnost Etická výchova a již mnohokrát zmiňované Etické fórum ČR.

7.1.1 CO ZMĚNIT V DALŠÍM VZDĚLÁVÁNÍ, ABY MOHLI BÝT UČITELÉ ÚSPĚŠNÍ?

Podle psychologa a pedagoga UK PhDr. Miloslava Čedíka, který se dlouhodobě zabývá problematikou učitelského povolání a nedostatků, které legislativa dlouhodobě opomíjí, na jednom ze svých workshopů sepsal základní problémy a možnosti, jak je řešit.

- „V současném stavu je problém v „toky informací“, chybí koncepce, jasná strategie,
- Vyhledávání kurzů DVPP je pro školu a učitele náročné, ředitelé ani učitelé se nevyznají v nabídkách či k nim vůbec nedojdou, fungující zprostředkující organizace neplní dostatečně svou funkci
- Na škole by měl být koordinátor, který tuto agendu povede, škola by měla mít jasný plán (koncepti)
- Sdílení témat – zajistit, aby učitel, který absolvuje nějaký kurz, měl možnost předat získané znalosti a dovednosti celému týmu (některé (menšinu) ovšem tento návrh naopak odrazuje)
- Vzdělávání – jednak témata, která by měla být šitá škole „na míru“, jednak témata, která by vedení stanovilo jako potřebné pro všechny pedagogy (celková koncepce), zároveň ale možnost individuálního výběru učitelů podle jejich potřeb, zájmů
- Nabízené kurz by měly být aktuální, měly by reagovat na nové požadavky, nová témata
- Kurzy by měly dávat jejich absolventům kompetence (k čemu jejich absolvování opravňuje a zároveň zavazuje)
- Členění nabídky kurzů – pestrost z hlediska oborů, ale i různé nabídky pro začínající učitele, učitele s praxí atd.
- Zajištění ověřování účinnosti kurzů (např. pro vedení školy), evaluace

- Témata, která nejsou dostatečně zastoupena – hodnoty, postoje (přijímání odlišností, problém stereotypů, předsudků)⁶⁸

7.2 PŘÍNOS VĚTŠÍ PODPORY OBLASTI UČITELŮ ETIKY PRO MORÁLNĚ A DUCHOVNĚ ZDRAVOU SPOLEČNOST

Význam a přínos etické výchovy jde ruku v ruce s kvalitou a podporou vzdělávání učitelů etiky. Přínos etické výchovy pro současnou společnost charakterizuje deklarace přijatá účastníky konference pořádané MŠMT.

„Současná politická krize v České republice má svůj základ v širší celospolečenské krizi, kterou lze charakterizovat absencí pevného hodnotového rámce. Hodnotová vyprázdňenost má bezesporu mnoho společného se čtyřiceti lety totalitního systému, který cíleně a programově ničil jakoukoli alternativu a relativizoval veškeré tradiční hodnoty.

Má-li se česká společnost dostat z vleklé patové situace, musí svůj život postavit na pevnějších morálních základech.

Ukazuje se, že k renesanci morálních kvalit společnosti doposud nedošlo a nedůslednost v morální očistě společnosti se podepisuje i na nejmladších generacích.

Je nezbytné otázky morální a etické uvést do středu celospolečenské diskuze a posílit jejich význam tím, že se stanou podstatnou výchovnou složkou jak v rodinách, tak ve výchovně-vzdělávacím procesu ve školách, a to vždy s akcentem na občanskou společnost podporující pluralitu názorů a idejí.

⁶⁸ [online]. [cit. 20. května 2017]. <http://www.inkluze.cz/_upload/5-co-potrebuje-soucasny-ucitel.pdf>

Účastníci konference deklarují ochotu a vůli pomoci instalovat etickou výchovu do škol a akcentují nepostradatelnost etiky v každodenní komunikaci a v běžném životě.⁶⁹

Dalšími argumenty větší podpory vyučování etiky a kvalitního vzdělávání učitelů je, že děti mají výuku rády a žádají ji na školách. Děti samy v anonymních dotaznících uvádějí, jak se významně zlepšily vztahy ve třídě, jak posílilo jejich sebevědomí, a dokonce uvádějí i prospěšnost pro komunikaci doma v rodině.

Kvalitní učitel etiky má své opodstatnění i v oblasti prevence nežádoucích jevů a problematiky závislostí. Etická výchova je komplexní a zároveň i nejúčinnější nástroj, zároveň i ten nejlevnější.

V současnosti jsme mnohými upozorňováni na nebezpečí, která se objevují ve formě nenápadných a pozvolných způsobech totalitního ovládnutí společnosti. Etická výchova a způsobilý učitel, který vede žáky k samostatnosti, zodpovědnosti a lidskému a morálnímu jednání, jsou tím jediným obranným mechanismem.

⁶⁹ JAKEŠOVÁ, Marie. Jaké výsledky přinesla desetiletá snaha o zavedení etické výchovy do škol? Učitel'ské noviny. 2010,1.

ZÁVĚR

Smyslem této práce bylo poukázat na význam výuky etické výchovy kvalitními pedagogy, kteří nejen, že potřebují ovládat svůj obor, ale i se v něm dále vzdělávat. K tomu však potřebují mít příslušné možnosti, podporu zaměstnavatele, státu i veřejnosti.

Pro školskou praxi je zavedení etické výchovy jako volitelného předmětu RVP velmi přínosné. Ty školy, které již výuku EV svým žákům umožnily, jistě nelitují, protože pozorují změnu atmosféry mezi žáky k lepšímu. Zároveň se však musí potýkat s nedostatkem kvalifikovaných pedagogů a řešit jejich další vzdělávání.

Nejdříve jsem v práci rozebral etickou výchovu jako vyučovací předmět a kde všude se s ním jako s volitelným předmětem můžeme setkat. Dále jsem zde popsal situaci pregraduálního vzdělávání učitelů etiky a jejich příbuzných oborů a následně, podle názorů několika sociologů a pedagogů, zhodnotil současné hodnoty společnosti. V další části práce jsem se již zaměřil na učitele etiky a význam jejich kvalifikace, možnostmi dalšího vzdělávání a významem jejich dalšího vzdělávání. Práci jsem uzavřel výpovědí o podpoře učitelů etiky a jejich významem pro společnost.

Výuka „mrvních hodnot“ je jistě široká a trochu i kontroverzní oblast. Etická výchova je jistě neoddelitelná od křesťanské víry, bez níž by těžko měla tak silné a perspektivní základy.

V práci jsem hojně využíval zdroje a poznatky Etického fóra ČR. Etické fórum ČR jsem si vybral proto, protože si myslím, že je to organizace, která se podle mého soudu asi nejvíce u nás zasazuje o etickou výchovu do škol a je to spolek, podle něj i MŠMT akreditovalo program pro výuku etické výchovy v našich školách. A české školství mu tedy vděčí za mnohé.

Věřím, že smysl práce jsem naplnil přesto, že postihnout celou tuto problematiku a poznatky dalších odborníků, je pro bakalářskou práci příliš velký úkol.

Doufám, že etická výchova a úroveň vyučování i podmínky pro její učitele se budou nadále zlepšovat a rozvíjet, jak tomu bylo posledních sedm let, kdy byla implementována do RVP i těch deset let předtím, kdy ještě nemnoho lidí věřilo, že se vše podaří.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BAUMAN, Zygmunt. *Individualizovaná společnost*. Praha: Mladá fronta, 2005. Myšlenky (Mladá fronta). ISBN 80-204-1195-x.

BAUMAN, Zygmunt. *Tekutá modernost*. Praha: Mladá fronta, 2002. Myšlenky (Mladá fronta). ISBN 80-204-0966-1.

EF ČR - ETICKÉ FÓRUM. *Etická výchova pro základní a střední školy: informace pro zařazení etické výchovy do školních vzdělávacích programů*. Praha: Luxpress, 2005. ISBN 8071301221.

FROMM, Erich. *Mít nebo být?*. 2. vyd. Praha: Naše vojsko, 1994. ISBN 80-206-0469-3.

JIRÁSKOVÁ, Věra. *Základy společenských věd: pro učitele učitelů - studenty pedagogických fakult, pro učitele středních škol a jejich žáky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. ISBN 80-86432-66-1.

KOHNNOVÁ, Jana. *Další vzdělávání učitelů a jejich profesní rozvoj*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2004. ISBN 8072901486.

KOHNNOVÁ, Jana et al. *Další vzdělávání učitelů základních a středních škol jako prostředek transformace českého školství*. *Studia paedagogica: vědeckoinformační bulletin Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy*, č. 16. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1995. ISSN 0862-4461.

LIPOVETSKY, Gilles. *Paradoxní štěstí: esej o hyperkonzumní společnosti*. Praha: Prostor, 2007. ISBN 978-80-7260-184-4.

PELIKÁN, Jiří. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. 2., nezměn. vyd. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 9788024619163.

PRUDKÝ, Libor. *Inventura hodnot: výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1751-2.

PRUDKÝ, Libor. *Studie o hodnotách*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 97880-7380-266-0.

PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

PRŮCHA, Jan. *Učitel: současné poznatky o profesi*. Praha: Portál, 2002. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-621-7.

SOKOL, Jan. *Filosofická antropologie: člověk jako osoba*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-627-6.

SOMR, Miroslav. *Úvod do studia filozofie a etiky*. České Budějovice, 2004.

VALACH, Milan. *Svět na předělu: o politické a morální krizi kapitalismu*. 2., podstatně rozš. vyd. Všeň: Grimmus, 2009. ISBN 978-80-902831-5-2.

VAŠUTOVA, Jaroslava. *Profese učitele v českém vzdělávacím kontextu*. Brno: Paido, 2004. ISBN 9788073150822.

WALTEROVÁ, Eliška, ed. *Rozvoj národní vzdělanosti a vzdělávání učitelů v evropském kontextu: výzkumný záměr : výstupy řešení za rok 2001*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2002. ISBN 80-7290-085-4.

Periodika

JAKEŠOVÁ, Marie. *Jaké výsledky přinesla desetiletá snaha o zavedení etické výchovy do škol?* Učitelské noviny, 2010(1).

MOTYČKA, Pavel. *Patří etická výchova do českých škol?* Rodina a škola, 2007(5).

Seznam použitých zahraničních zdrojů

OLIVAR, Roberto Roche. *Etická výchova: Učeb.texty pre vyučovanie predmetu .. na zákl.a stred.školách*. Bratislava: Orbis pictus istropolitana, 1992. ISBN 80-7158-001-5.

Seznam použitých internetových zdrojů

[online]. [cit. 13. ledna 2017]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/referaty-z-konference-eticka-vychova>>

[online]. [cit. 28. března 2017]. Dostupné z: <http://www.statpedu.sk/sites/default/files/dokumenty/statny-vzdelavaci-program/eticka_vychova_isced2.pdf>

[online]. [cit. 14. dubna 2017]. Dostupné z: <http://www.rvp.cz/soubor/RVPZV_2007-07.pdf>

[online]. [cit. 14. dubna 2017]. Dostupné z: <http://www.rvp.cz/soubor/RVP_G.pdf>

[online]. [cit. 16. března 2017]. <<https://www.akreditacnikomise.cz/attachments/article/421/vystupy%20z%20analyzy%20oborove%20didaktickeho%20kurikula.pdf>>

[online]. [cit. 16. března 2017]. Dostupné z: <<https://aspvs.isacc.msmt.cz/>>

[online]. [cit. 16. března 2017]. <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/ZSF/2353/VYUZITI-ETICKE-VYCHOVY-NA-1-STUPNI-ZS-%E2%80%931-CAST.html/?print=1>>

[online]. [cit. 19. března 2017]. <<http://www.nuv.cz/vystupy/klicove-kompetence-ve-vyuce-na-zakladni-skole-a-gymnaziu>>

[online]. [cit. 14. května 2017]. <<http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=4434&PHPSESSID=38295fccb13e3a478a422125dbb43964>>

[online]. [cit. 15. května 2017]. <<http://www.etickeforumcr.cz/eticka-vychova/kurzy/propozice>>

[online]. [cit. 15. května 2017]. <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/16895/rubikon-nejlepsi-skola-je-zivot.html/>>

[online]. [cit. 20. května 2017]. <http://www.inkluze.cz/_upload/5-co-potrebuje-soucasny-ucitel.pdf>

SEZNAM ZKRATEK

CMTF – Cyrilometodějská teologická fakulta

DVPP – Další vzdělávání pedagogických pracovníků

EF – Etické fórum

EV – etická výchova

RVP – Rámcový vzdělávací program

MŠMT – Ministerstvo školství a tělovýchovy

ŠVP – Školský vzdělávací program

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam tabulek

Tabulka 1: studijní obory vycházející z občanské výchovy.....	23
Tabulka 2: studijní obory vycházející z pedagogiky.....	25

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Gabriel-Max Nathaniel Filip

Obor: Vzdělávání dospělých

Forma studia: Kombinovaná

Název práce: Význam vzdělávání učitelů etiky v současné společnosti

Rok: 2017

Počet stran textu bez příloh: 45

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů českých použitých zdrojů: 20

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 1

Počet internetových zdrojů: 12

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Havlík Radomír, CSc